

KVARTERET BRANDSTEGEN

Ny skola och nya bostäder i Midsommarkransen

Detaljplan för Brandstegen 1 och del
av Midsommarkransen 1:1, dnr 2014-O6515

PM Landskap
2015-O6-12

MEDVERKANDE

Stockholms stad

Britt Berntsson, landskapsarkitekt, Exploateringskontoret

Susanne Arvidsson, ansvarig stadsplanerare, Stadsbyggnadskontoret

Johan Karlqvist, trafikplanerare & beställare, Exploateringskontoret

Nivå Landskap

Jonas Berglund, ansvarig landskapsarkitekt

Åsa Johansson, handläggande landskapsarkitekt

Stina Näslund, biträdande landskapsarkitekt

Allt bildmaterial framtaget av Nivå Landskapsarkitektur om inget annat anges.

Innehållsförteckning

Bakgrund	4	Värden viktiga att beakta så att inte riksintresset påverkas negativt.....	15
Syfte och avgränsning	5	Riktlinjer vid förändring.....	16
Utgångspunkter och mål.....	5		
Avgränsning	5		
Styrande dokument.....	6	Förutsättningar för landskapsgestaltningen .	17
Promenadstaden- Översiktsplan för Stockholm ..	6	Skola och park	18
Den gröna promenadstaden	6	Samnyttjande av park och skolgård.....	20
Program för Aspudden och Midsommarkransen.	6	Bostäder	22
Telefonplan; Områdesstrategi för park-, naturmark och gatumiljö.....	7	Gatugestaltning.....	24
Övriga underlag.....	7	Tillgänglighet.....	24
Befintlig bebyggelsestruktur.....	8	Konsekvenser naturmiljö	26
Befintlig park- och grönstruktur.....	10	Utredning parkentré mot Tellusborgsvägen .	28
Riksintresse.....	14		
Riksintressebeskrivningen.....	14		
Parken som del av riksintresset	14		

Bakgrund

Denna PM landskap är ett underlag till detaljplan för Brandstegen 1 och del av Midsommarkransen 1:1. Planområdet ingår i programområdet Aspud-den och Midsommarkransen. Detaljplanen ska möjliggöra byggnation av en ny skola för cirka 900 elever på fastigheten Brandstegen 1 (före detta Hägerstens brandstation) samt på delar av bakomliggande parkmark (Enbacken). Detaljplanen ska även möjliggöra ny bostadsbebyggelse innehållande cirka 55 lägenheter nordost om korsningen Bäckvägen/Tellusborgsvägen.

I projektet ingår även upprustning av parken Enbacken, utvidgning av Svandammsparken mot Tellusborgsvägen med ny placering av miljöstation, gatuplanteringar längs Tellusborgsvägen, omdragning av parkväg från Bäckvägen mot Främlingsvägen, samt utformning av platsbildning i korsningen Tellusborgsvägen/Bäckvägen.

Avgränsning detaljplan ————

Studerat område - - - - -

Situationsplan med bland annat den nya skolbyggnaden i korsningen Bäckvägen/Tellusborgsvägen, nya bostäder samt upprustad park. Skala 1:3000.

Syfte och avgränsning

Denna PM syftar till att beskriva ett förslag till en samlad park- och gatugestaltning för planområdet och dess omgivning. Planen omfattar uppförande av skola för 900 elever, där den befintliga vagnhallen bevaras och inkorporeras i byggnadskomplexet samt uppförande av två bostadshus angränsande till en befintlig naturmark. Området utgör mötet mellan bebyggelseområden från tre stadsbyggnadsepoker där naturlandskap och topografi utgör ett sammanlänkande och karaktärsgivande element. Enbackens park, Svandammsparken och Julikullen utgör ett samband av länkade parker, vilka tillsammans bildar en stadsdelspark för Midsommarkransen. Detta är motiven till att låta det studerade området vara större än planområdet. Denna PM beskriver hur de enskilda delarna kan anpassas till en landskaplig helhet och utveckla områdets park- och gatustruktur.

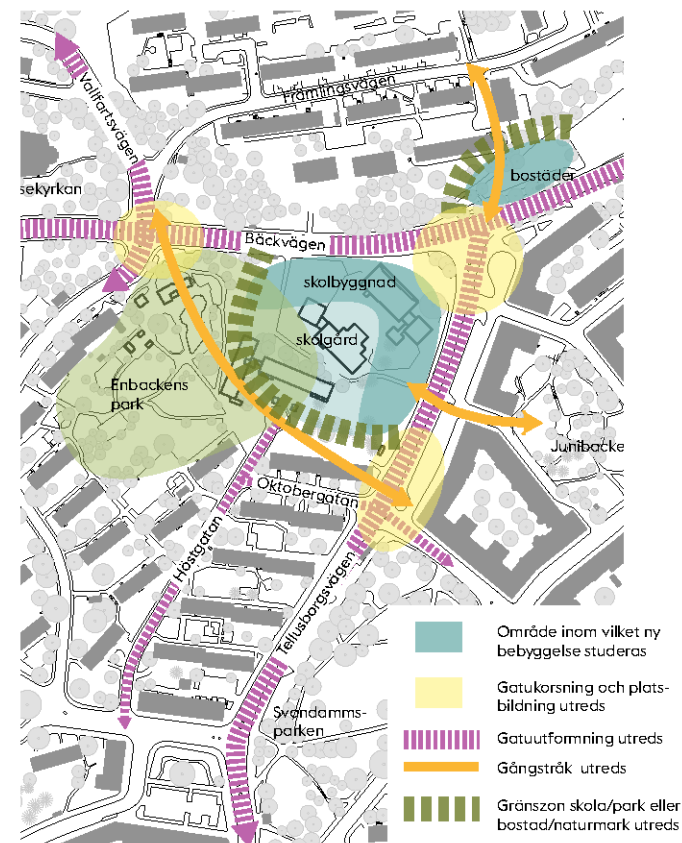
Utgångspunkter och mål

- Bevarande och utveckling av de kulturhistoriskt och landskapligt värdefulla bostadsmiljöerna i LM- staden (riksintresse för kulturmiljövården), Midsommarkransen och Hägerstensåsen.
- Förbättrade parksamband och stråk mellan Midsommarkransen och Aspudden

- Samnyttjande mellan skolgård och park
- Förbättrad och trygg gatumiljö.
- PM beskriver principer för samnyttjande av park och skolgård, utformning av gatumiljöer vid omläggning av gatusystemet, utveckling av parksamband och stråk samt en översiktlig programmering.

Avgränsning

Avgränsningen utgörs detaljplaneområdet samt ett influensområde med omgivande park- och gatus-träckningar enligt illustration s. 4.

Områden för utredning inom detaljplanearbetet
Illustration till start-PM

Styrande dokument

Flera av Stockholms stads styrande dokument ligger till grund för och anger riktningen vid utformning av park- och gatumiljöerna. Styrdokumentet är:

Promenadstaden – Översiktsplan för Stockholm

Det aktuella området ingår i den centrala stadens utvidgning, ligger även i ett samband mellan Liljeholmen och Hägerstensåsen samt mellan stadsutvecklingsområdena Telefonplan och Liljeholmen. Bebyggelsen klassificeras som tät stadsbebyggelse. Översiktsplanen anger fyra stadsbyggnadsstrategier, varav tre är av vikt för detaljplanen:

Stärk den centrala staden

Centrala staden utvidgas och närförorterna utvecklas mot högre täthet och starkare samband ”på tvären”. Strategin inbegriper flera centrala stadsutvecklingsområden.

- Telefonplan och Liljeholmen är ett par av dessa stadsutvecklingsområden.

Koppla samman staden

Stockholm utvecklas till en mer sammankopplad stad, där det är lätt och naturligt att röra sig mellan olika stadsdelar. Strategin innebär satsningar på kollektivtrafik, gång- och cykelvägar, ny bebyggelse och bättre grönområden.

- Ett förstärkt grönt gångstråk mellan Midsommarkransen och Aspudden är en del av denna strategi.

Främja en levande stadsmiljö i hela staden
Förutsättningarna för ett rikt stadsliv främjas i hela staden. Utveckling och upprustning av torg, gator och parker samt kompletteringsbyggande utifrån lokala behov kan vara viktiga insatser i de delar av Stockholm som inte pekats ut som utvecklingsområden.

- Platsbildningen, gatorna och parksystemet kring Kv Brandstegen är en del av detta.

Den gröna promenadstaden

Strategier:

- att ta tillvara landskapets karaktärsdrag och stadens gröna kulturvärden.
- att skapa starkare koppling mellan olika stadsdelar genom så kallade stockholmsstråk vilka utgörs av välskötta, karaktärsfulla gröna samband, där populära funktioner samlas längs välanvända promenadstråk.
- skapa ett grönt promenadnät som ska locka människor att gå och cykla till vardagens viktiga platser.
- skapa gröna mötesplatser som gynnar integration och mänskliga möten i staden.

Mål som är relevanta för projektet:

- Förvalta karaktärsdrag och gröna kulturvärden i stockholmslandskapet.
- Skapa god tillgång till parker och naturområden som bidrar till ett rikt och hälsosamt stadsliv och möter den växande befolkningens behov.
- Stockholm ska ha ett rikt växt- och djurliv och vidareutveckla en hållbar grönstruktur som kan bidra till stadens klimatanpassning och andra ekosystemtjänster.

Program för Aspudden och Midsommarkransen, 2013

Mål för Brandstegen och Enbacken:

- Ny skola för 8-900 elever föreslås i Kv Brandstegen.
- Kopplingen genom Enbacken från Midsommarkransen mot Aspudden förstärks, som ett stadsstråk och grönt promenadstråk.
- Kopplingen från Aspudden mot Midsommarkransen via Främlingsvägen förstärks, som en grön promenad.
- Platsbildning framför vagnhallen utvecklas.
- Entréplats mot Enbacken från Tellusborgsvägen utvecklas.

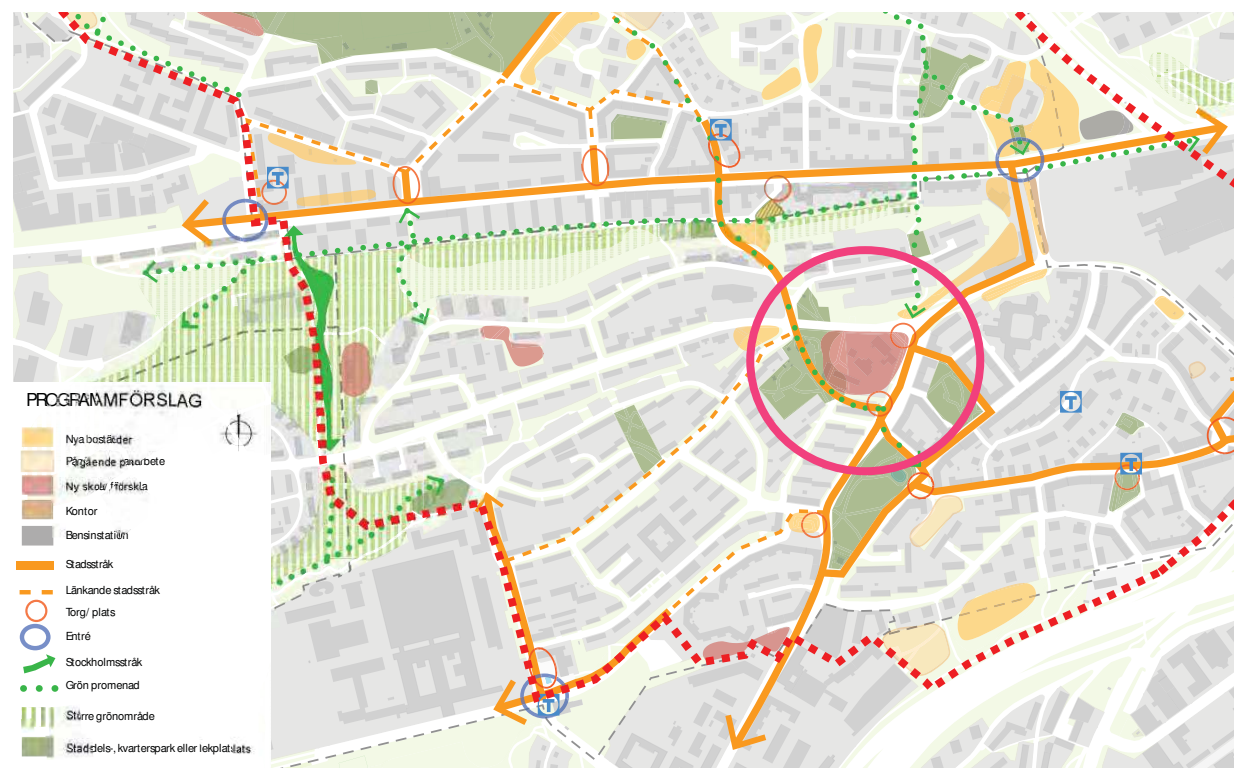
Telefonplan; Områdesstrategi för park-, naturmark och gatumiljö, 2015

Mål för parkutvecklingen i området:

- Genom att knyta ihop och förstärka kopplingen Svandammsparken, Enbacken och Julikullen tillgodoses och utvecklas stadsparkskvaliteter i den östra delen.
- För Enbacken anges att ett tydligt stråk genom parken ska skapas för att binda ihop Aspudden med Midsommarkransen. Vad gäller parkens karaktär anges att Enbacken bör utvecklas så att ett sammanhang i parken skapas som bättre länkar mot LM-stadens struktur med flytande rum, där tydliga gränser elimineras. I detta sammanhang bör även den nyttillkomna skolgården kopplas så att skolgården blir en del av parken och inte en separat del.
- Sociotopvärden i Enbacken utgörs av grön oas, lek, promenad, ro och picknick.
- Vad beträffar utveckling av Tellusborgsvägen anges att karaktären med breda sjok av hårdgjord förgårdsmark och träd i grupper (ej sammanhållen allé) ska bibehållas och utvecklas.

Övriga underlag:

- Kulturmiljöutredning; Aspudden och Midsommarkransen, Nyrens Arkitektkontor, 2012-03-15.
- Landskapsanalys; Aspudden/Midsommarkransen, Exploateringskontoret/ Nyrens Arkitektkontor, 2012-05-22

Riktlinjer ur Program för Aspudden och Midsommarkransen. Kv Brandstegen korsas av övergripande rörelsestråk samt är en målpunkt och länk i grönsstrukturen. Brandstationen utgör en entrépunkt och fondmotiv i korsningen Bäckvägen/Tellusborgsvägen. Illustration Tovatt Arkitekter.

Befintlig bebyggelsestruktur

Planområdet är beläget i den östra delen av stadsdelen Midsommarkransen och berör även stadsdelen Hägerstensåsen. Den centralt belägna brandstationen utgör ett nav i stadslandskapet kring vilken tre landskapskaraktärer grupperar sig: LM-staden i den västra delen, Midsommarkransen i öster och Hägerstensåsen i norr. I gränsen mellan dessa delområden är gatorna Bäckvägen och Tel-lusborgsvägen dragna.

De tre delområdena har distinkta karaktärer.

Midsommarkransen karaktäriseras av varierad sluten kvartersbebyggelse med ett landskapsan-passat gatunät vilket skapar en rad fondmotiv och platsbildningar i gaturummen.

LM-staden karaktäriseras av konsekvent grupperad smalhusbebyggelse i lätt kuperad terräng samman-bunden av sparad naturmark.

LM-staden	
Midsommarkransen	
Hägerstensåsen	
Brandstationen	

Bebyggelsestruktur. Visar befintlig situation.

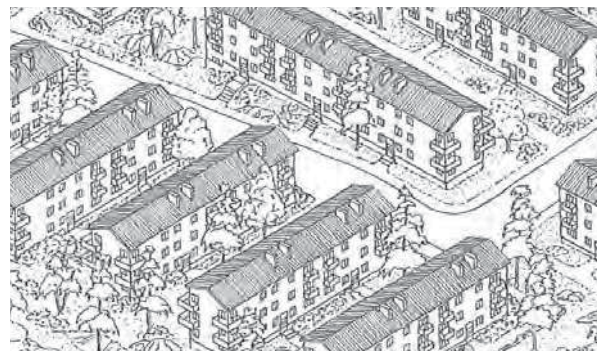
Hägerstensåsen, i sin tur, karaktäriseras av lamellhus inpassade i den kuperade terrängen med sparad naturmark i gårdsrum, gaturum och branter längs åsens sidor. Norr om planområdet präglas av Främlingsvägens karaktäristiska smalhusbebyggelse i rött tegel, finstämt inplacerad i landformens längsriktning. Bebyggelsen är i senare tid kompletterad med bostadshus med fasader i cortén infogade i terrängen enligt samma planprinciper som den äldre bebyggelsen.

Brandstationen utgör en egen enhet med byggnader grupperade kring en inre funktionsgård. Anläggningen är ursprungligen samgestaltad med den intilliggande Enbacken.

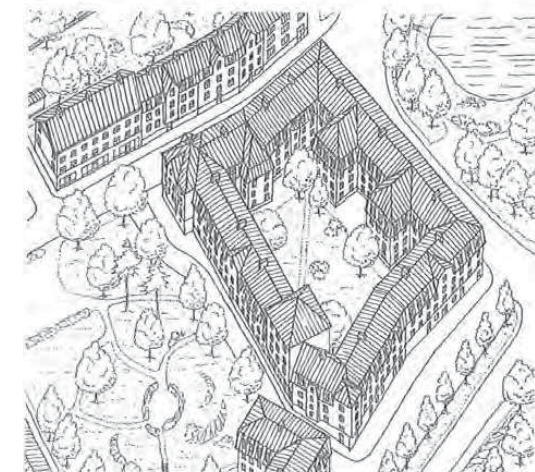
HÄGERSTENSÅSEN: SMALHUSSTAD

- Friliggande hus anpassade efter terrängen.
- Natur rinner in mellan husen och även in mellan gårdarna.
- Byggnader placerade både längs och tvärs gator.
- Gaturum präglas av grön förgårdsmark och stamträd tätt intill fasad.

LM-STADEN

- Variant av smalhusstaden men mer enhetlig i fasaduttryck och längre driven där gränsen mellan gård och offentlig mark är helt upplöst.
- Gårdar och allmänningar är helt öppna.
- Ursprungliga träd finns kvar helt nära husen.
- Kulturklassad.

MIDSOMMARKRANSEN: ÄLDRE STADSKVARTER

- Stenstadsliknande stadsbildningar med storgårdskvarter som följer terrängen.
- Insprängt finns hus från senare perioder med smalhus, villor och nyare tillägg.
- Gaturum enkla.
- Grönska tittar fram mellan husen men inga träd planterade längs gatorna.

Illustrationer ur
Byggnadsordningen

Befintlig park- och grönstruktur

Tre parker i området står i nära kontakt med det aktuella planområdet: Enbacken, Julikullen och den anslutande Svandammsparken, vilka tillsammans utgör en av områdets stadsdelsparker. Enbacken utgör del av LM-staden och förbinder lamellhusbebyggelsen med den befintliga brandstationen. Förskolepaviljonger är placerade i parken på en f. d. bollplan intill brandstationen. Parken och brandstationens trädgård är gestaltad av Holger Blom och Erik Glemme 1944 och vidareutvecklar naturlyriska landskapsmotiv hämtade från den park som skisserades 1939.

De planterade gaturummens gestaltning är kopplade till respektive delområde och skiljer sig därför åt i karaktär. Bäckvägen är dragen i åsens

längsriktning. Gatusektionen karaktäriseras av förgårdsmark med sparad och kompletterad vegetation framför bebyggelsen av trevånings lamellhus. Tellusborgsvägen karaktäriseras av den tätare kvartersbebyggelsen och enkelsidiga gatuplanteringar som växlar sida. Gatan interfolieras av grönskande partier i mötet med parker och grönstråk. I planområdets närhet präglas gaturummet av en överbred sektion där en parkeringsplats med tvärställd parkering är förlagd intill gatusektionen.

Bebyggelsen längs Främlingsvägen har den sparade ädellövsvegetationen som sammanhållande och karaktärsgivande element. Längs Vallfartsvägen leder ett parkstråk med ek och ädellöv vidare ner mot Aspudden. Intill parkstråket är

Uppenbarelskyrkan placerad och utgör ett viktigt landmärke i området.

Väst och sydväst om området ansluter LM-stadens sammanhållna bebyggelse med trevånings smallhus konsekvent placerade i sparad och kultiverad naturmark med inslag av hållmark. Området präglas av ett funktionalistiskt ideal där en önskan om solljus och genomlutning för att skapa hälsosamma bostadsmiljöer givit förutsättning för en planstruktur som kan beskrivas som ”hus-i-naturpark”.

Även gaturummen domineras av landskapskaraktären. I den funktionalistiska mönsteranläggningen finns inga gränser markerade i övergången mellan

Enbacken, centralt parkrum

Enbacken, befintliga lektytor

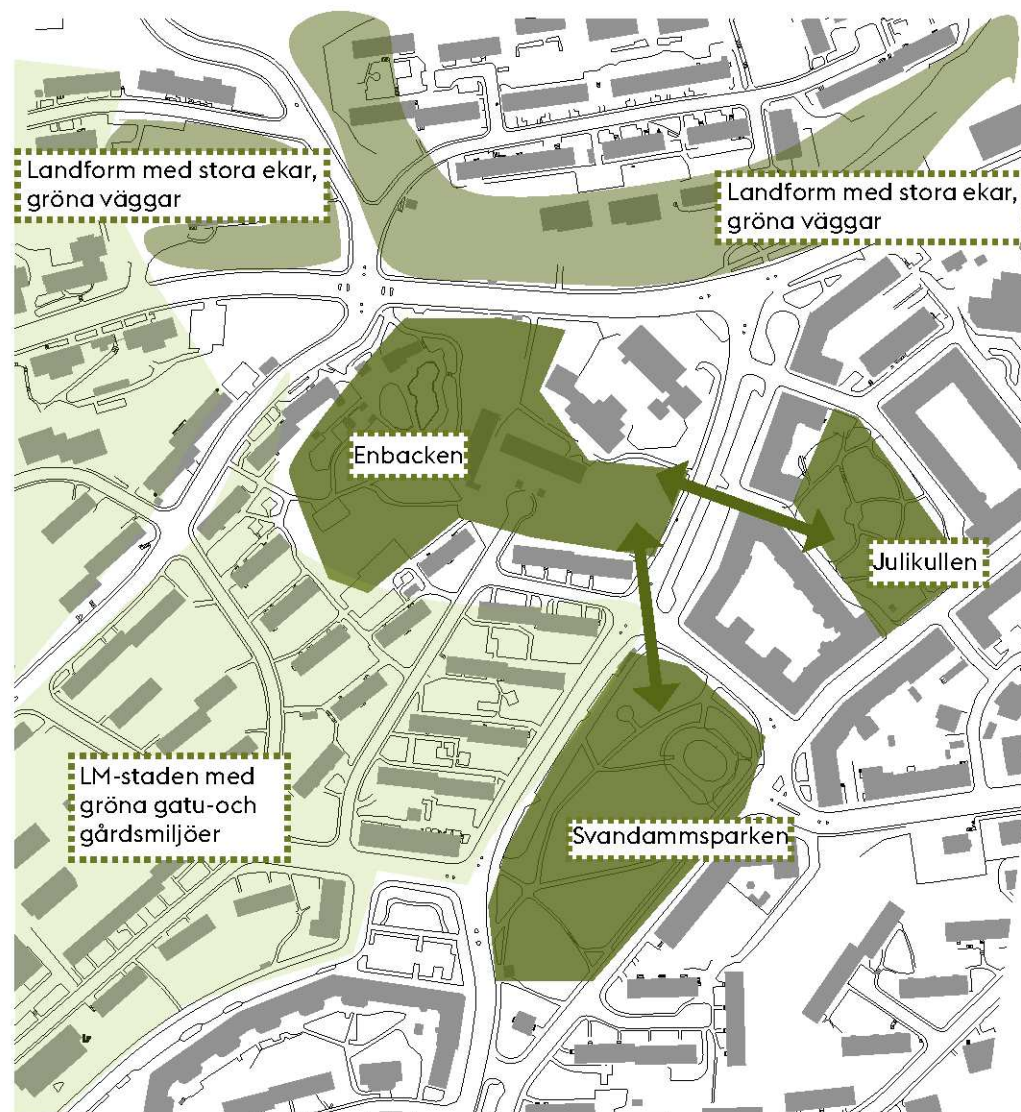
Enbacken, plaskdamm och öppen förskola

fastighet, gata och park utan landskapet i sin helhet utgör den sammanhållande karaktären. Området utgör med sin konsekventa smalhusbebyggelse och sammanhållet utformade landskapsgestaltning en miljö av riksintresse för kulturmiljövården.

Inom det aktuella området har en inventering av befintliga träd utförts. Träden har mätts in och värderats. Ur ekologisk synpunkt är de befintliga solbelysta ekarna i området av högsta vikt att bevara. Dessa ger även området en stark karaktär. Detta gäller inte minst den emblematiske ek som återfinns framför brandstationen och som i sig utgör ett landmärke och i perspektivet från korsningen Kilabergsvägen/Tellusborgsvägen. Förutom ädellövsvegetationen, utgör den samlade hällmarkstallskogen mot Tellusborgsvägen, söder om brandstationen en värdefull enhet.

Enbacken, befintlig situation, ytor och gångstråk

Grönstruktur. Visar befintlig situation.

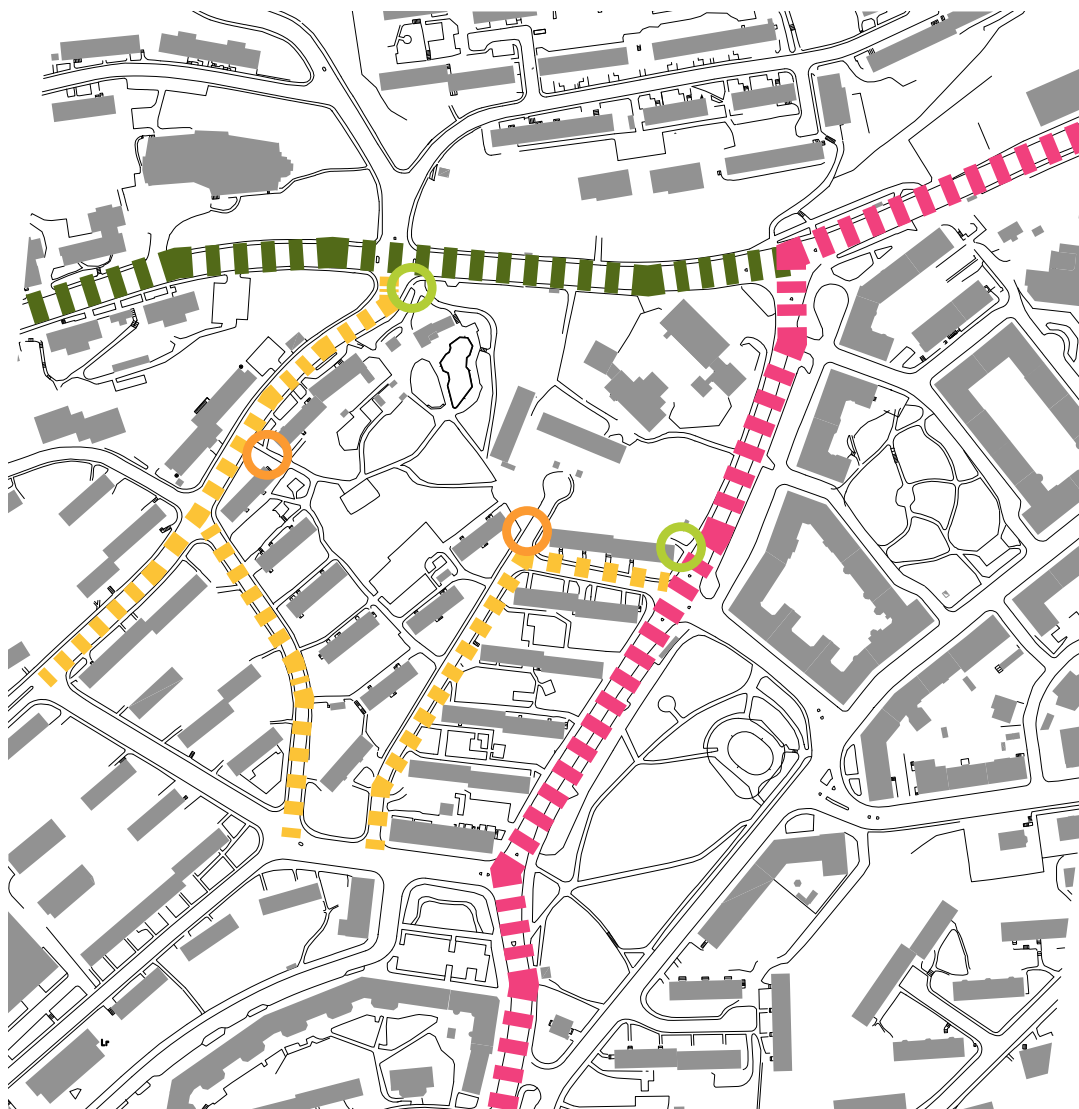
Landform med stora ekar mot Bäckvägen

Svandammsparken

LM-staden, gårdsmiljö

Gatustruktur. Visar befintlig situation.

- TELLUSBORGSVÄGEN:**
 Huvudgata
 Stadsgata med fasadliv mot gångbana
- BÄCKVÄGEN:**
 Huvudgata
 Grön gata, husen tillbakadragna med grön förgårdsmark och sparad topografi
- LOKALGATOR:**
 Flytande gaturum: gatorna går genom stora sammanhängande gröna rum
- Parkentré mot huvudgata
- Parkentré mot lokalgata

LM-staden, gatumiljö

Riksintresse

Riksintressebeskrivningen

Planområdet ingår delvis i område av riksintresse för kulturmiljövården, AB 114 LM Ericssons fabriksanläggning och LM-staden i Midsommarkransen.

Motivering:

Industrimiljön omfattar LM-Ericssons industrianläggning med näraliggande enhetligt bostadsområde, etablerat under sent 1930-tal och succesivt utvecklat under 1900-talet som en följd av förändringar i verksamheten. Miljön speglar den tidiga funktionalismens rationella strävanden inom arkitektur och planering, så som det kom till uttryck i fabriker och boendemiljöer med bostadssociala ambitioner.

Uttryck för riksintresset:

Stadsplan med smalhus konsekvent placerade i nordost-sydväst i en svagt kuperad terräng. Gestaltungs-mässiga värden, utgörs ur landskapsarkitektonisk synpunkt av den sammanhängande förädlade hagmarken, utan gränsmarkeringar i övergången mellan fastighet, gata och park, i vilken byggnader, vägar och bostadskomplement är infogad.

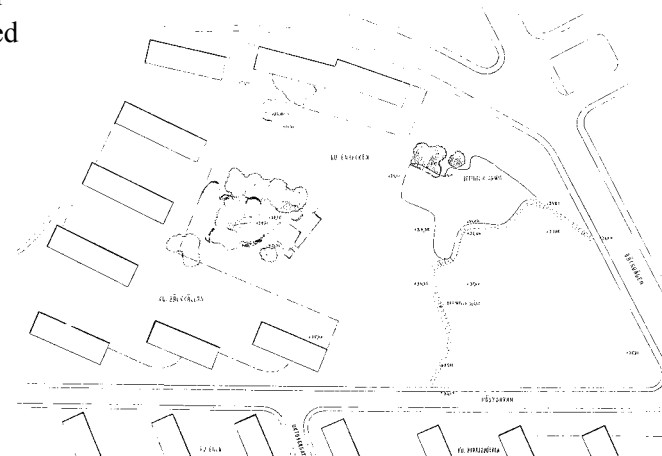
Parken som del av riksintresset

Parken ingår i stadsplanen signerad Albert Liljeborg 1938. Plan- och planbeskrivning ger ingen fördjupad kunskap om parkens tänkta utformning. Parkritningar från 1939 visar på utformningen av parken som del av LM-stadens generella landskapskaraktär med sparade löv- och barrträd och kompletterade blommande buskar i bostadshusens närzoner. En organiskt formad vattenanläggning med trädgrupp, markerad ”befintlig damm” och en bergsknalle i västrad delen utgör parkgestaltningen.

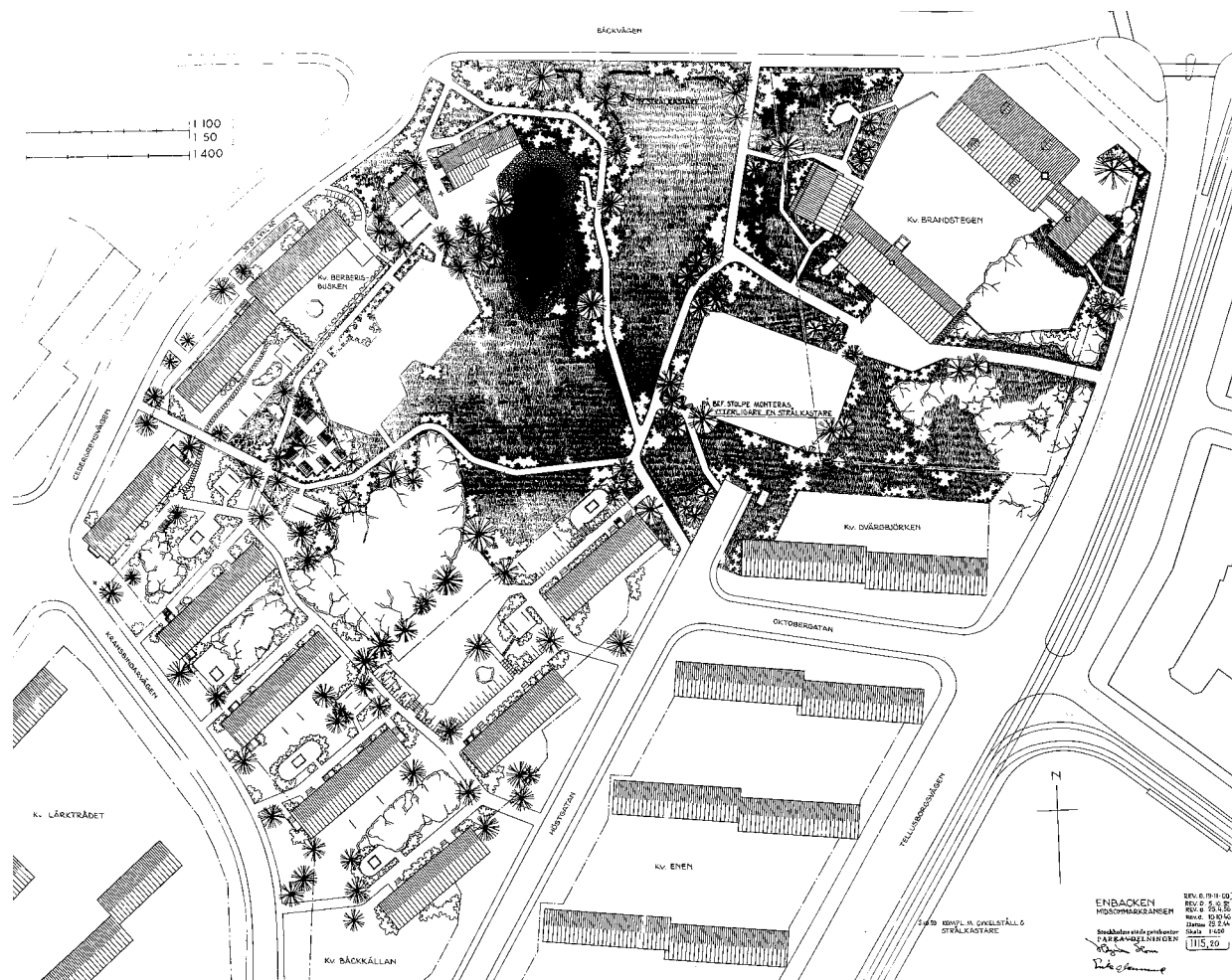
Under det sena 40-talet utvecklas parken under ledning av Holger Blom och genom Erik Glemme med parklekslokal, bollplan och gungplats intill den befintliga bergknallen, lekplats och plaskdamm med perennanläggning. Park och markanläggning till brandstationen samkomponeras med

utgångspunkt i en variation av en hexagonal form som bland annat är synlig i öppningarna i den mur som avgränsar arbetsområdet. De öppna gräsytor och lekplatsen kompletterar mindre uteplatser och lekplatser och utgör LM-stadens gemensamma mötesplats och parkrum.

Park- och trädgårdsanläggningen i anslutning till brandstationen har i stort behållit sin ursprungliga karaktär. Fotbollplanen har ersatts av temporära paviljonger för förskoleverksamhet, men i övrigt består parkstrukturen med hällmarkstallskogen i öster, bergknallen i väster och ädellövsvegetationen i norr, den samlade öppna gräsmattan och den skarvlösa övergången mellan tomtmark och allmän park som utgör områdets signum.

Kv. Enbacken Midsommarkransen, 1939.

Plan över Enbacken Midsommarkransen, Holger Blom och Erik Glemme 1944-60.

Värden viktiga att beakta så att inte riksintresset påverkas negativt

Parkens värden som del av riksintresset utgörs av den samlade öppna gräsytan i kombination med frånvaron av gränsmarkeringar i förhållande till bostadshusen. Den öppna, samlande och mångfunktionella gräsytan är i sig en viktig del i den funktionalistiska parkplaneringen. Sparad vegetation och berghällar ingår även som viktiga delar i parken och kopplar parken till områdets övriga landskapsgestaltning. Lekplatsen, med parklekslokal och plaskdamm ingår även den som element i den högmodernistiska parkplaneringen, inriktad på rekreation för barn och gamla nära bostaden. Den bemannade parkleken var en tidig variant av förskoleverksamhet.

Uppförandet av skolbyggnaden innebär att barnen åter sätts i fokus i parken. Det är av vikt att bibehålla och tolka den ”gränslösa” sammanbindande funktion som landskapsgestaltningen har. Även det enkla terränganpassade mötet mellan byggnad och topografi är av vikt att bibehålla och utveckla när ny bebyggelse ersätter gammal bebyggelse i riksintresseområdet.

Riktlinjer vid förändring

I planeringen av skola och bostäder är det av högsta vikt att beakta en volymmässig balans mellan byggnad och landskap. Den befintliga bebyggelsen, om än av skiftande karaktär, präglas av en måttfull skala som underordnar sig landformer och vegetation.

Landskapskaraktären av vårdad och öppen hagmark som idag präglar LM-staden bör bibehållas och stärkas. Befintliga träd och grupper av träd bör i största mån behållas, och kompletteras med strödda befintliga och kompletterade träd utan nämnvärd förekomst av buskskikt. Gränsen mellan skolgård och park bör gestaltas i ett lågmålt möte, utan att manifesteras. Möten mellan naturmark och bebyggelse bör utformas så att vegetation och terrängformer i så hög grad som möjligt tillåts möta byggnadskropparna. Fasader som är vända mot park och naturmark bör utformas öppna och inbjudande, med en stark koppling mellan inne och ute, som en anpassning och tolkning av de principer som har styrt utformningen av riksintressets bebyggelse.

Enbacken hällmark

Enbacken hällmark

Stora parkträd vid förskolepaviljongerna

Förutsättningar för landskapsgestaltningen

Enbacken utgör idag en undanskymd och nästan halvprivat parkanläggning. I planprogram och en fördjupad studie av Midsommarkransens offentliga miljöer *Telefonplan Områdesstrategi för park-, naturmark och gatumiljö LAND 2015-01-15*, anges en tydligare koppling av grönstråken i ett sammanhängande system som ett mål. Enbacken utgör ett utpekat viktigt länk i ett rörelsestråket mellan Midsommarkransen i söder och Aspudden i norr. Idag fungerar kopplingen dåligt på grund av den höjdskillnad som skapas av bergskärningen mot Tellusborgsvägens gaturum. Både den visuella kopplingen och den fysiska närheten till den intilliggande Svandammsparken och Julikullen ger förutsättning för en mer differentierad programmering

av parkerna så att de kompletterar varandra.

De mål för parkens utveckling som formulerats inom planarbetet anger en utveckling i linje med LM-stadens allmänna karaktär till en lugn mångfunktionell landskapspark med den centrala soliga gräsmattan i centrum. Småbarnslek kan utvecklas men plaskdammen avses rivas för att koncentrera vattenlek till Svandammsparken. Även befintliga skjul och lokal för öppen förskola avses rivas för att förbättra sikten genom parken, och koppla parken bättre till omgivande stråk. För att skapa förutsättningar för en bättre koppling mellan parkerna och skapa en länk i grönstråket mot Aspudden föreslås en ny parkentré från Tellusborgsvägen genom hållmarkstallskogen, samt en omläggning

av gångvägssystemet i parken.

Brandstationens vagnhall utgör idag ett viktigt fondmotiv vilket lyfts fram genom ny gatudragning, platsbildning och placering av nya hus.

Enbacken från Tellusborgsvägen, dagsläge

Parkentré från Höstgatan, dagsläge

Parkentré från Bäckvägen, dagsläge

Skola och park

För att ge plats åt den nya skolbyggnaden rivs delar av den befintliga brandstationen från 1940-talet och senare uppförda paviljonger för förskoleändamål. Vagnhallen bevaras och inkorporeras i den nya skobyggnaden. Fastighetens läge i den nordöstra delen av LM-staden, med sin smalhusbebyggelse i en sammanhållen landskapspark av stiliserad hagmarkskaraktär utan gränsmarkeringar, ger förutsättningar för ett naturanpassat möte mellan byggnad och terräng. LM-stadens förhållningssätt till mötet mellan naturmark och byggnad ges även en tolkning i byggnadens anpassning till den emblematiske eken i Tellusborgsvägens fond, den värdefulla hällmarkstallskogen söder om brandstationen och enskilda skyddsvärda ekar mot Bäckvägen i väster.

Skolan tar parkmark i anspråk men ger även en möjlighet att återskapa parken Enbacken till sin forna omfattning och funktion, då de temporära paviljongerna för förskoleändamål, som idag blockerar och privatiserar stora delar av parken rivs. Mötet mellan skolgård och park utformas dels i ett artikulerat möte med låg terrassmur och gradängssystem, dels i mjuka möten mellan gräs och hårdgjord skolgård utan gränsmarkering. Gradängen ersätter den nuvarande dammen som parkens fokalpunkt och clou. Gradängstrappan med sitt soliga sydvästläge blir en ny samlingspunkt i parken, vilken kan nyttjas för såväl skolans sam-

Enbacken med nya gångvägar, gradäng och föreslagen skolbyggnad.
Illustration: Nivå landskapsarkitektur, Tengboms och Liljewall

lingar och lokala festligheter som till grillning och solbad. Scenen nedanför trappan kan nyttjas både med publik sittande i gradängstrappan, eller för större samlingar på den stora centrala gräsyten.

Genom parken dras ett förenklat gångvägssystem som betonar huvudstråket från Tellusborgsvägen mot Vallfartsvägen och Aspudden. En ny parkväg dras genom hällmarkspartiet söder om skolgården,

i en tolkning av Blom och Glemmes förslag från 1940-talet, för att bättre koppla ihop Svan-dammsparken och Enbacken. Stråket utgör även en iscensättning av det stråk mellan Aspudden och Midsommarkransen som skisseras i *Program för Aspudden och Midsommarkransen Godkännandehandling april 2013*. Denna dragning kräver bergschakt och fällning av ett par äldre tallar i området

Illustrationsplan Enbacken, ny skolbyggnad och skolgård. Skala 1:1000

mot Tellusborgsvägen, vilket har viktats mot att parkens tillgänglighet och synlighet i gaturummet förbättras. I anslutning till Oktobergatan skapas en ny förbättrad parkentré då vändplanen rivs. Här föreslås även en justerad angöring till Kv Dvärgbjörkens garage. I övrigt reduceras gångvägssystemet i parken för att tillskapa generösa vistelsezoner centralt i parken.

Parken kompletteras med ett antal "noder", gestaltade med utgångspunkt i brandstationens formstarka geometriska lek med hexagonen. Dessa noder blir, tillsammans med parkentréernas gestaltande element i form av murar, ett samtida tillskott till Enbacken. Innehållet kan variera från lekfunktioner till grill- och sittplatser. Noderna formges

med utgångspunkt i fyrtiotalets formspråk och material.

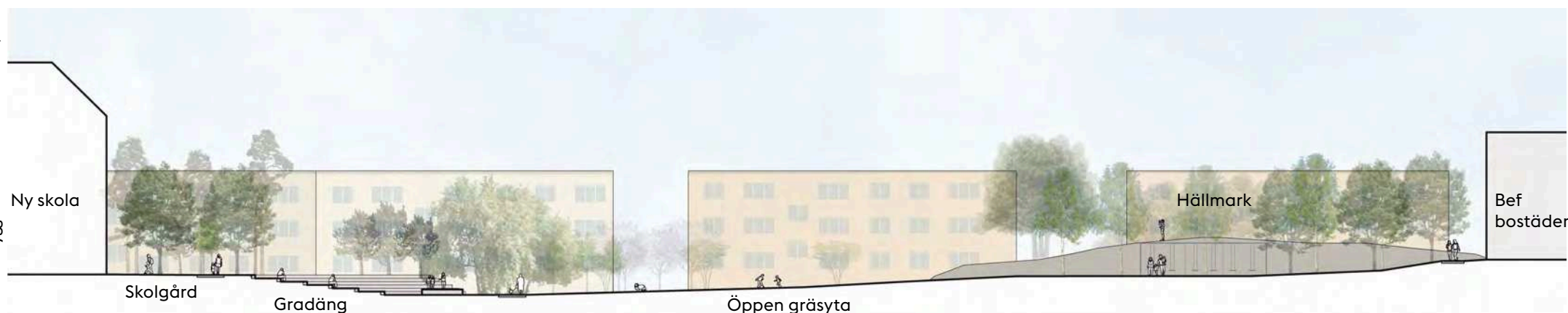
Lekplatserna i norra delen utvecklas med fokus på småbarnslek. Dessa utgör ett komplement till förskolegården vid intilliggande bostadshus, och nyttjas både av parkbesökare och förskolebarn. Den befintliga gungplatsen i sydväst bibehålls och utvecklas. Skolgården gestaltas som en i huvudsak hårdgjord yta med plats för redskapslek och bollspel för äldre barn, som komplement till den öppna gräsytan i parken. Skolgården disponerar även en stor del av den hållmarken med tallar.

Den nya vegetation som föreslås är dels plantering av ek mot Bäckvägen, för att stärka ekmiljön

längs gatan, och stärka sambandet mellan ekarna kring Uppenbarelsekyrkan och Främlingsvägen och de stora ekarna kring hållmarken i Enbacken. In mot parken föreslås mer småväxta och blommande parkträd i en brynzon. Längs gångstråket mot Tellusborgsvägen kompletteras den befintliga tallskogen med nya tallar. Kring den stora klipphällen i parkens sydvästra hörn lyfts de befintliga ekarna fram.

Samnyttjande av park och skolgård

Park och skolgård är gestaltade med målet att kunna uppnå ett positivt samnyttjande. Detta innebär synergieffekter där hårdgjorda ytor på skolgården

Sektion genom ny skolbyggnad, gradäng och Enbacken. Skala 1:500.

kompletterar gräsytor i parken. Etableringen av en offentlig byggnad, vilken både brukas dag- och kvällstid, innebär ett positivt tillskott till parken med ökad närvaro och trygghet.

Samnyttjandet förstärks av det rumsliga sambandet mellan park och skolgård. Den föreslagna gradängen kan exempelvis både utnyttjas av skolan för samlingar, uppträdanden och som ett informellt uteklassrum och brukas av de boende i området. Skolgården tillför ytor för lek- och bollspel, som kan brukas av parkens besökare under kvällar och helger. Ett annat exempel på samnyttjande utgörs av gångvägssystemet som formats för att både tjäna som stråk mot skolan och som allmänna parkstråk.

Samnyttjandet innebär även ett ökat slitage på gräsytor och kompaktering av trädens rotzoner. Detta medför att investeringar i tåliga växtbäddar både för gräs och träd måste anordnas för att möta ett ökat antal parkbesökare.

Fotomontage åt sydost från Bäckvägen mot parken och den föreslagna skolbyggnaden.
Illustration: Nivå landskapsarkitektur, Tengboms och Liljewall

Bostäder

Bostadsbebyggelsen, två huskroppar, placeras nordost om korsningen mellan Bäckvägen och Tellusborgsvägen. Den lägre volymen vinklas för att betona landformen längs Bäckvägen, öppna upp siktlinjen mot vagnhallen. Bostäderna och skolbyggnaden bildar tillsammans en öppen triangulär platsbildning med en gammal ek och den bevarade vagnhallen som emblematiskt fondmotiv.

Bostadsbebyggelsen är placerad för att spara befintliga värdefulla ekar vid Bäckvägen. Den högre huskroppen vinklas av och tvärställs i förhållande till åsens övriga bebyggelse, vilken är placerad längs med landformen. I bakkant ansluter den smala gården på bjälklag till åsens sluttning. Här finns möjlighet att skapa en förbindelse till Främlingsvägen via trappor. Bostadshusens vistelsezoner i anslutning till huset blir förhållandevis små, men de infogas i en omgivande generös grön naturmiljö, i linje med övrig behandling av mötet mellan hus och natur längs Främlingsvägen.

En platsbildning i korsningen mellan Bäckvägen och Tellusborgsvägen utgör en del av den större triangulära platsen. Ytan kan med fördel utnyttjas för uteservering eller annan publik verksamhet, med ett solbelyst läge och plats för trädplantering som tar ned skalan och ansluter till Bäckvägens gröna förgårdsmiljöer. En viss omdragning av gångstråket mot Främlingsvägen krävs.

Illustrationsplan ny bebyggelse. Skala 1:1000

Fotomontage åt sydväst, mot vagnhallen och nya skolan med föreslagna bostäder till höger.

Strukturskiss, placering av bostäder med hänsyn till landformer, siktlinjer och platsbildningar

Fotomontage åt längs Tellusborgsvägen mot vagnhallen. Nya bostäder till höger.
Illustration: Nivå landskapsarkitektur, Tengboms och AIX

Gatugestaltning

Anslutande gaturum påverkas av uppförande av skolbyggnaden och anpassas till flödet av elever, föräldrar och lärare, genom åtgärder som ökar trafiksäkerheten. Nya cykelbanor anläggs både längs Bäckvägen och Tellusborgsvägen, och nya trädplanteringar ger ett sammanhållet grönt gaturum.

I samband med skolbygget ges möjlighet att förbättra den överbredda sektionen i Tellusborgsvägen, vars bredd minskas då tvärställda parkeringsytor ersätts med en smalare trädplanterad gatusektion med kantstensparkering. Trädraden förläggs på gatans östra sida, mot de befintliga husen vars fasader gränsar direkt mot gatan. Längs gatans västra del utgör park och skolgård med sparad naturmark, och gårdarna mellan de snedställda husen en grön fond för gatan.

Förslaget utvecklar även gatumiljön i Tellusborgsvägen längs Svandammsparken. Befintlig parkeringsgata med tvärställd parkering ersätts med kantstensparkering längs gatan, vilket ger möjlighet att bredda parken. Gång och cykelväg dras innanför en generös grönremsa, så att de upplevs gå genom parken. Grönremsan mot gatan ger även plats för ny placering för den befintliga återvinningsstationen.

Bäckvägens karaktär med grön naturmark mot

Fotomontage längs Tellusborgsvägen åt norr, med den nya parkentrén och skolan till vänster och föreslagen bostadsbebyggelse framme i korsningen. Illustration: Nivå landskapsarkitektur, Tengboms och Liljewall

gatan frångås vid den nya skolan, främst för att till skapa mer vistelseyta på skolgården. Med de sparade ekarna vid skolan västra gavel och möjlighet till trädplantering i angöringszonen säkerställs trots detta ett grönt gaturum.

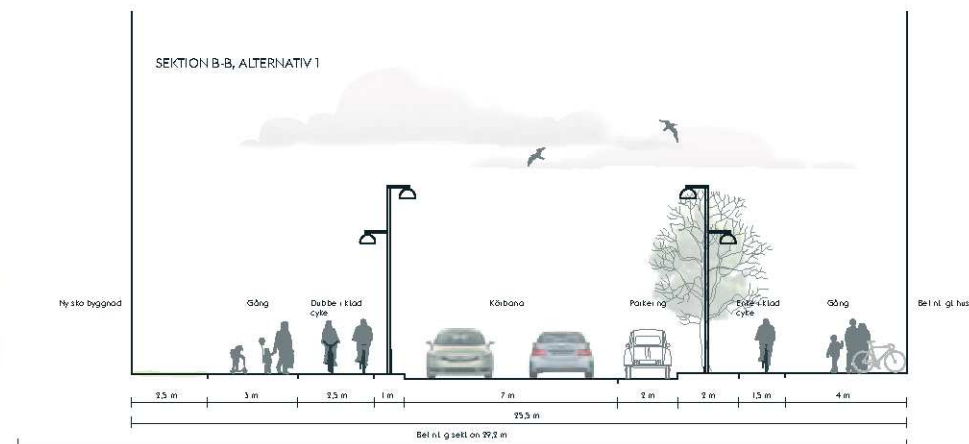
Tillgänglighet

Gatorna inom planområdet, samt huvudstråken

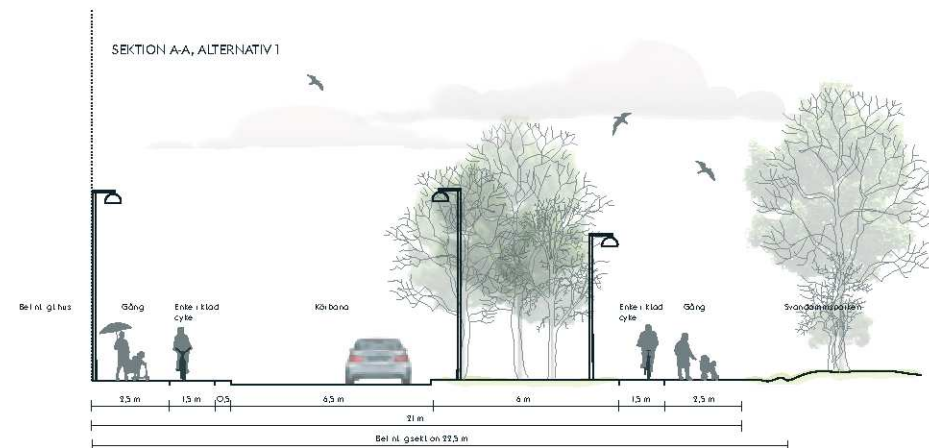
genom Enbacken undertiger alla lutning på 5%, Stockholms stads mål för tillgängliga gångstråk. För att skapa lutningar som understiger 5% i det nya stråket genom Enbacken från Tellusborgsvägen krävs bergsschakt. Gångstråket mot Främlingsvägen har en lutning som överstiger målet på 5%, likt dagens situation. En flackare ramp i detta läge bedöms innebära alltför stora ingrepp i naturmarken.

Illustrationsplan Tellusborgsvägen vid Svandammaparken och Enbacken.
Skala 1:1500

Sektion: Tellusborgsvägen vid skolan och Enbacken. Illustration: Ramböll

Sektion: Tellusborgsvägen vid Svandammaparken. Illustration: Ramböll

Konsekvenser naturmiljö

Den planerade skolan och bostadsbebyggelsen innebär en påverkan på befintlig vegetation då park och naturmark tas i anspråk. Generellt har en avvägning gjorts, där byggnaden anpassats till förmån främst för bevarandevärda ekar och tallar som sparats. Stora delar av brandstationens trädgård rivs och ersätts med byggnad och eller hårdgjord yta. I hällmarkstallskogen söder om skolan fälls ca fem tallar och åtta lövträd för att ge plats till byggnaden. Även dragningen av gångvägen genom hällmarken kräver nedtagning av ett par taller.

Ekarna längs Bäckvägen som ansluter i till skolbyggnadens västra gavel sparas, varav en på skolans föreslagna fastighet. Byggnadens utformning har

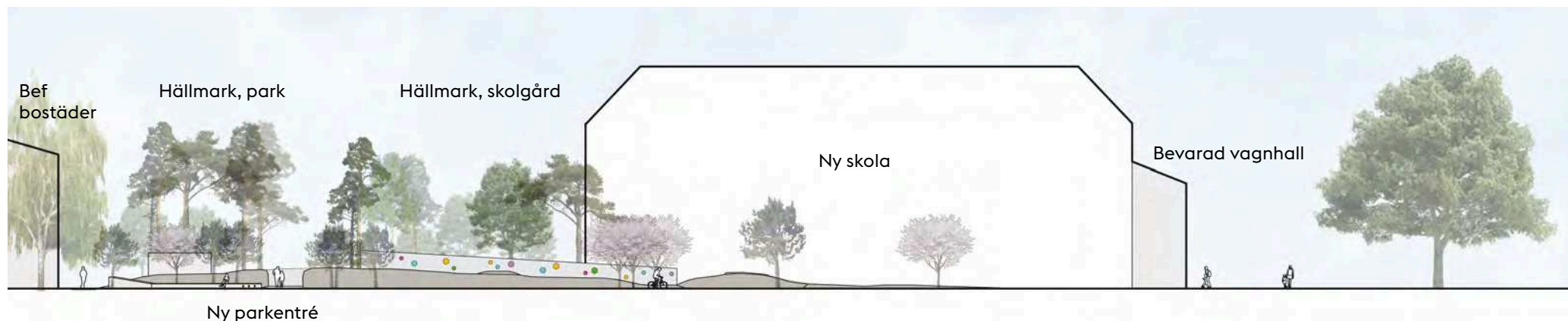
här anpassats till dessa träd medan tjugoen befintliga lövträd fälls. Den solitära eken framför brandstationen sparas och ges skydd i plan. Åtgärder för ståndortsförbättring krävs för att säkerställa ekens fortlevnad på längre sikt, då den idag står med en asfalterad yta när inpå stammen.

I slänten upp mot Främlingsvägen fälls tjugotre lövträd för att ge plats för bostadsbyggnaderna, vilka placerats för att spara de grova ekarna som ansluter i väster.

På parkmark är många av de lövträd som föreslås fällas förvuxen sly, exempelvis i hällmarkstallskogen och i slänten upp mot Främlingsvägen, samt träd som bedömts vara i dålig kondition. Fällnin-

gen syftar till att återställa en öppen, genomskiktig och vårdad naturparkskaraktär.

Nyplantering inom parken och skolgården ersätter i viss mån de träd som fälls. En satsning på nyplantering av ek och tall möjliggör en generationsväxling av dessa ekologiskt viktiga arter på längre sikt. Gatuträden som tillkommer längs Tellusborgsvägen ger också ett tillskott av träd i området, och förstärker grönsambandet mellan Svandammsparken och Enbacken samt grönytorna längs Främlingsvägen.

Sektion från Tellusborgsvägen mot den nya parkentrén genom hällmarken och den föreslagna skolbyggnaden till höger. Skala 1:500.

En av de tallar som sparas på skolgården

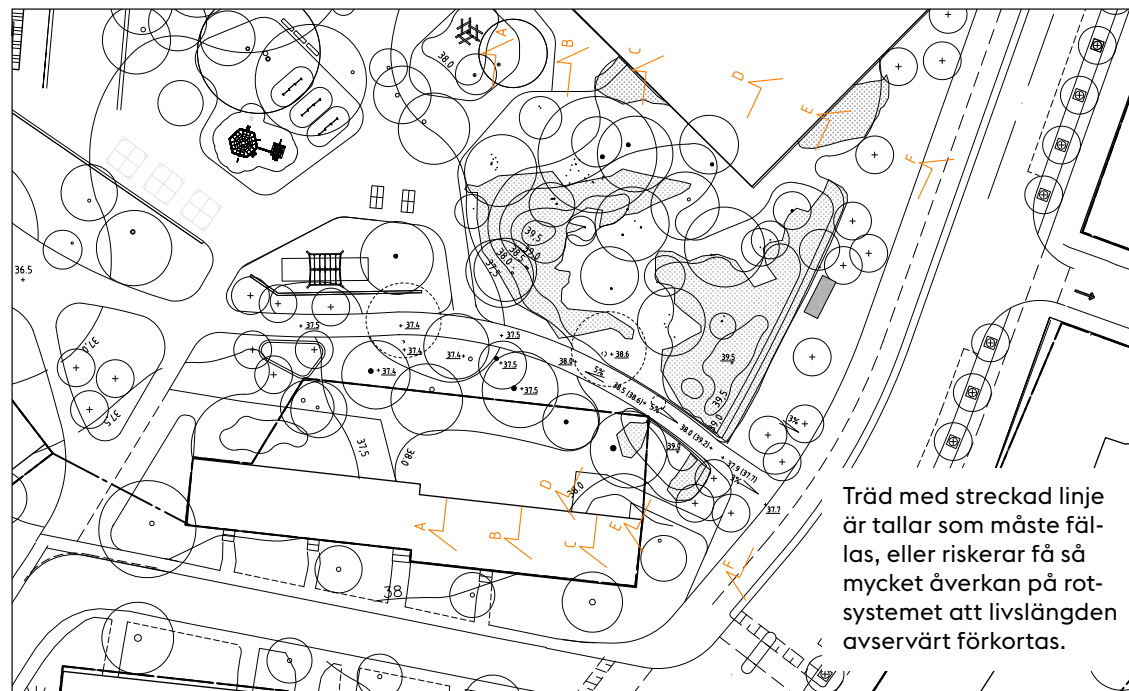
Enbacken, hällmark med ekar

Tellusborgsvägen. Eken vid brandstationen till höger.

Utredning parkentré mot Tellusborgsvägen

Vid Tellusborgsvägen finns en reglerstation för gas. I planförslaget redovisas en utformning av parkentrén där stationen behålls i sitt nuvarande läge. Ett alternativ där gasstationen flyttas har också studerats, vilket redovisas här. Detta alternativ skulle ge en bättre koppling till Svandammsparken, något mindre sprängning och en mindre skymd entrésituation. Dock innebär flytten en merkostnad i projektet. Båda alternativen studeras vidare i nästa skede.

Planutsnitt, Skala 1:1000

Elevation F-F, Skala 1:400

Sektion A-A

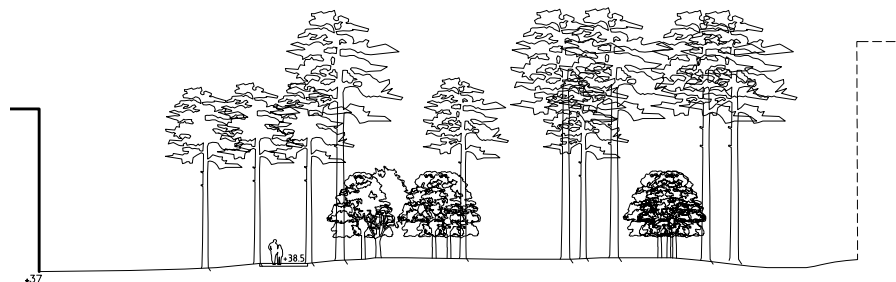
Sektion D-D

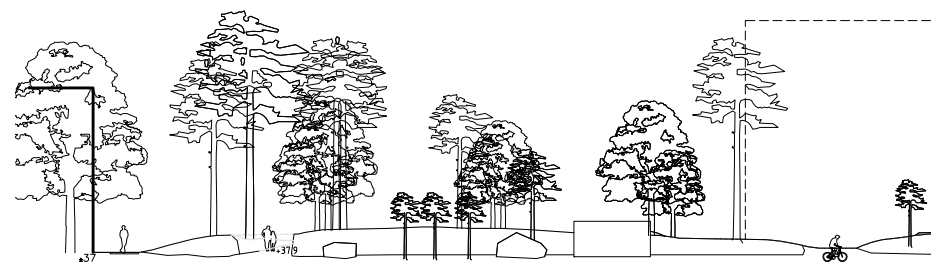
Sektion B-B

Sektion E-E

Sektion C-C

Elevation F-F